

ПІДВИЩЕННЯ ТОЧНОСТІ ПРИ ДОБУВАННІ КВАДРАТНОГО КОРЕНЯ ЗА ДОПОМОГОЮ АНАЛОГОВОГО ПЕРЕМНОЖУВАЧА НАПРУГ

© Наталя Біцаник, Оксана Вітер, Юрій Вітер, 2000

Державний університет "Львівська політехніка", кафедра "Метрологія, стандартизація та сертифікація", вул. С. Бандери, 12, 79013, Львів, Україна

Запропоновано метод корекції похибки, що виникає при добуванні квадратного кореня за допомогою аналогового перемножувача напруг, який полягає в компенсації вихідної напруги зміщення, а також напруг зміщення по входах аналогового перемножувача напруг.

Предложен метод коррекции погрешности, возникающей при извлечении корня квадратного, с помощью аналогового перемножителя напряжений, который состоит в компенсации выходного напряжения смещения, а также напряжений смещения по входам аналогового перемножителя напряжений.

The method of correction of error is suggested. It plant of compensation output offset voltages, feedthrough X and Y of analogue voltage multiplier. The analogue voltage multiplier use for sqier rooting.

Одним з важливих застосувань аналогових перемножувачів напруг (АПН) є виконання операції добування квадратного кореня. Зокрема, це необхідно при створенні вимірювачів тиску з сапфіровими первинними вимірювальними перетворювачами (ПВП), вихідний струм яких пропорційний квадрату тиску. Лінеаризація функції перетворення сапфірового ПВП досягається його послідовним ввімкненням з пристроєм для добування квадратного кореня.

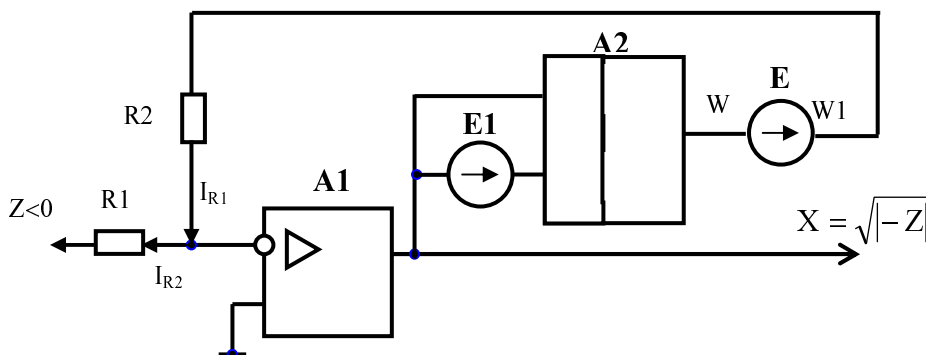
Похибка найбільш точних АПН (AD534L, AD734B) в режимі добування квадратного кореня становить 0.25% [1], що в багатьох випадках не

задовольняє сучасних вимог. Тому актуальним є опрацювання методів підвищення точності АПН при використанні їх в згаданому режимі.

Схема ввімкнення АПН при добуванні квадратного кореня [1] наведена на рисунку, де А1 – операційний підсилювач; R1, R2 – резистори зворотного зв'язку; А2 – аналоговий перемножувач напруг; Е1, Е2 – регульовані джерела компенсуючих напруг; Z < 0 – вхідна напруга; X – вихідна напруга.

В ідеальному випадку при E1=E2=0, R1=R2=R,

$$W_{1д} = W_{д} = XY = X^2 \quad (1)$$

Функціональна схема пристрою для добування квадратного кореня

Струми резисторів зворотного зв'язку операційного підсилювача А1 [2],

$$I_{R1} = \frac{Z}{R1}, \quad (2)$$

$$I_{R2} = \frac{W1}{R2}, \quad (3)$$

$$I_{R1} = I_{R2}. \quad (4)$$

Рівняння (4) з врахуванням (2) і (3) набуває вигляду:

$$\frac{Z}{R1} = \frac{W1}{R2}. \quad (5)$$

Підставивши в (5) $R1 = R2 = R$ та (1), отримаємо

$$X_{id} = \sqrt{|Z|} \quad (6)$$

Слід зазначити, що пристрій, показаний на рисунку, реалізується відповідним під'єднанням виводів інтегральних АПН і не вимагає застосування додаткових елементів [1].

Як показано в [3], функція перетворення реального АПН, на відміну від (1), може бути подана у вигляді степеневого ряду.

$$W = W(X, Y) = a_{00} + a_{10}X + a_{01}Y + a_{11}XY + a_{20}X^2 + a_{02}Y^2 + \dots \\ \dots + a_{30}X^3 + a_{21}X^2Y + a_{12}XY^2 + a_{03}Y^3 + \dots \quad (7)$$

Для спрощення подальших викладок обмежимося членами розкладу в ряд (7) до третього порядку включно та прийемо значення масштабного коефіцієнта $a_{11} = 1$ [1/B], діапазон зміни вхідних (X, Y) та вихідної напруги АПН (W), які дорівнюють $+(0 \dots 1)B$, а всі коефіцієнти степеневого ряду (5), крім a_{11} , $a_{ij} \ll 1$.

Для компенсації в (7) впливу вихідної напруги зміщення a_{00} , а також напруг зміщення по входах X та Y – $a_{10}X$ та $a_{01}Y$, відповідно, встановимо напруги компенсуючих джерел

$$E2 = -a_{00}, \quad (8)$$

$$E1 = -(a_{10} + a_{01}). \quad (9)$$

В схемі (див. рисунок) напруга

$$W1 = W(X, Y) + E2 = W(X, X + E1) + E2. \quad (10)$$

Підставивши в (10) функцію (7), враховуючи (8), (9) та знехтувавши малими величинами другого порядку, отримаємо

$$W1 = W1(X) = a_{00} + a_{10}X + a_{01}X + a_{11}X^2 + a_{20}X^2 + a_{02}X^2 + \dots \\ \dots + a_{30}X^3 + a_{21}X^3 + a_{12}X^3 + a_{03}X^3 - (a_{10} + a_{01})X - a_{00}. \quad (11)$$

$$W1 = W1(X) = (1 + A_2)X^2 + A_3X^3, \quad (12)$$

де $A_2 = a_{20} + a_{02}$, $A_3 = a_{30} + a_{21} + a_{12} + a_{03}$.

Виконаємо калібрування пристрою (див. рисунок) при $|Z|_{\max} = -1$ В, задавши $R1 = R$,

$$R2 = R(1 + A_2 + A_3). \quad (13)$$

Тоді, згідно з (5), після підстановки в нього (12) та (13), отримаємо

$$|Z| = X^2 \cdot (1 + A_2 + A_3X) \cdot \left(\frac{1}{1 + A_2 + A_3} \right). \quad (14)$$

Перевірка виконана, підставивши в (14) $|Z| = 0$ та $|Z|_{\max} = 1$ В дає $X = 0$ та $X_{\max} = 1$ В, відповідно. Це підтверджує коректність виконання операцій встановлення нуля та калібрування, реалізованих введенням джерела $E2 = -a_{00}$ та зміною опору резистора $R2$ (13).

Розклавши третій співмножник в (14) в ряд Тейлора та обмежившись першими двома членами розкладу, з врахуванням того, що $A_2 \ll 1$, $A_3 \ll 1$, а $X \approx \sqrt{|Z|}$, отримаємо

$$|Z| \approx X^2 \cdot (1 + A_2 + A_3X) \cdot (1 - A_2 - A_3), \quad (15)$$

$$|Z| \approx X^2 (1 - A_3 + A_3X) \approx X^2 (1 - A_3 + A_3\sqrt{|Z|}), \quad (16)$$

Наближений розв'язок рівняння (16) має вигляд

$$X = \sqrt{|Z|} (1 + 0.5A_3 - 0.5A_3\sqrt{|Z|}). \quad (17)$$

Зведена похибка при добуванні квадратного кореня з врахуванням (17) становить

$$\delta = \frac{|X - X_{id}|}{X_{\max}} = \left| \sqrt{|Z|} (1 + 0.5A_3 - 0.5A_3\sqrt{|Z|}) - \sqrt{|Z|} \right|, \quad (18)$$

$$\delta = \left| 0.5A_3 (\sqrt{|Z|} - |Z|) \right|. \quad (19)$$

Аналіз показує, що зведена похибка (19) має максимум, який можна знайти, розв'язавши рівняння

$$\frac{\partial \delta}{\partial Z} = \left| 0.5A_3 \left(\frac{0.5}{\sqrt{|Z|}} - 1 \right) \right| = 0, \quad (20)$$

звідки $|Z| = 0.25$. (21)

Основна похибка, що має місце при добуванні квадратного кореня, отримана підстановкою (21) в (17) становить

$$\delta_0 = \delta_{\max} = \delta(0.25) = |A_3| / 8. \quad (22)$$

Якщо припустити, що похибка перемноження АПН - є викликається виключно членами третього порядку присутнім в (7), тобто

$$|A_3| \leq \varepsilon, \quad (23)$$

тоді $\delta_0 = \varepsilon / 8$. (24)

Експериментальні дослідження, проведені нами, показали, що $A_3 = (0.25 \dots 0.40)\epsilon$. Це підтверджує припущення (23).

При застосуванні АПН типу AD734В з похибкою перемноження $\epsilon = 0.25\%$ внаслідок застосування трьох регулювань (E1, E2, R2) похибка добування квадратного кореня, відповідно з (24) не перевищуватиме

$$\delta_0 = 0.25\% / 8 = 0.03\%.$$

1. *Design-in reference manual. Analog Devices, 1996.*
2. *Применение прецизионных аналоговых микросхем / А.Г. Алексенко, Е.А. Коломбет, Г.И. Стародуб. 2-е изд., перераб и доп. М. 1985.*
3. *Чайківський О.І. Структурні методи підвищення точності аналогових помножувальних пристроїв // Автоматика. 1977. № 2.*